

M. P.:

Ustoličenje koroških vojvod.

d leta 568. dalje so prodirali Slovenci iz ogrskih planjav proti zahodu in so si osvojili polagoma zemljo ob Savi, Dravi, Muri in Soči; zasedli so sedanjo Kranjsko, Štajersko, Koroško, velik del Primorske, zahodno Tirolsko in del Salcburškega. Njih naselbine so se pa nahajale tudi po sedanji Dolenji in nekoliko po Gorenji Avstrijski. Leta 595. je bila naselitev dovršena, vsa osvojena dežela pa se je imenovala **Karantanija**. Na zahodu in severu so imeli karantanski Slovenci za sosede Bavarce, na vzhodu pa Obre ali Avare, divje jahače turškega pokolenja.

Že v teh časih so imeli Slovenci svoje vojvode, ki so jim bili voditelji v vojni. Prvi vojvoda karantanskih Slovencev, ki nam je znan po imenu, je bil **V a l u k**. S sosedi so se Slovenci mnogo bojevali. V teh bojih so izgubili tudi svojo samostojnost; da bi se namreč ubranili divjih navalov obrskih, je prosil slovenski vojvoda **B o r u t** Bavarce za pomoč; dobil jo je, a za izkazano pomoč so morali karantanski Slovenci odsihdob priznavati bavarsko nadoblast (sredi 8. stoletja). Vendar pa so obdržali tudi pod bavarsko vrhovno oblastjo še dalje svoje domače vojvode.

Po Borutovi smrti je zavladal karantanskim Slovincem njegov sin **G o r a z d**, ki se je mnogo trudil, da bi se dali njegovi podložniki krstiti. Tedaj so jeli prihajati med karantanske Slovence bavarski duhovniki salcburške škofije oznanjevat krščansko vero. Posvetili so več cerkvá, med njimi najimenitnejšo cerkev Device Marije pri Gospe Sveti ne daleč od Krnskega gradu, ki je bil najbrže navadano bivališče slovenskih vojvod.

Ko je leta 788. uničil frankovski kralj Karel Veliki bavarsko vojvodino, so stopili karantanski Slovenci neposredno pod frankovsko državo, a tudi sedaj so smeli še obdržati svoje domače vojvode. Izgubili so jih šele za Karlovega naslednika, ker so se zaradi nasilnega postopanja frankovskih uradnikov pridružili bratskim Hrvatom o priliki neke vstaje. Odslej so nadomeščali vojvode-domačine nemški grofje, ki so naseljevali med Slovence nemške naselnike. Tako se je polagoma ponemčil velik del nekdanje slovenske zemlje.

Leta 952. je združil cesar Oton I. vse dežele od Dunava pa do Adrije v upravno celoto Veliko Karantanijo in jo je povzdignil v vojvodino. Sprva je bila povečana Karantanija še združena z novo nastalo bavarsko vojvodino, a že cesar Oton II. je zaradi upornega vojvode razkosal Bavarsko v več delov (976. l.) Eden izmed teh delov je dobil zopet naslov: vojvodina Karantanija ali Koroška. Obsegala je današnje Štajersko, Koroško, Kranjsko, Istro in Veronsko marko. Vladali so ji vojvodi raznih rodovin, tako posebno Epenštajnovci (Eppenstein) in Španhajmovci (Spanheim). L. 1269. je prevzel Karantanijo češki kralj Přemisel Otokar II., ki pa mu jo je odvzel Rudolf Habsburški. Le-tá je podelil leta 1286. Koroško Majnhardu Tirolskemu, ko pa je leta 1335. umrl zadnji potomec tirolski grofov, je izročil nemški cesar Ludovik Bavarski Koroško Habsburžanom, ki ji vladajo še dandanes.

V vseh teh časih je veljala Koroška še vedno za slovensko deželo, in koroški vojvoda, četudi je bil Nемец, je veljal za slovenskega kneza. O tem se najlažje prepričamo, če si ogledamo obrede, ki so bili običajni pri ustoličenju koroških vojvod.

Ustoličenje koroških vojvod se je vršilo na Gosposvetskem polju na današnjem Koroškem. Kdaj so ustoličenje uvedli, nam ni znano, vendar pa smelo trdimo, da sega še v one čase, ko so bili Slovenci še samostojni. Izpremembe poznejšega časa so bile le neznatne.

Obred ustoličenja slovenskih vojvod nam opisujejo razni zgodopisci, med njimi najnatančneje opat Ivan Vetrinjski, ki je načeloval od 1314.—1347. leta vetrinjskemu samostanu v bližini Celovca.

Slovesnost se je vršila na sledeči način: Svoboden kmet je sedel na takozvani knežji kamen v bližini Krnskega gradu in cerkvice sv. Petra. Knežji kamen je bil del rimskega stebra iz bližnjih razvalin nekdanjega rimskega mesta, po imenu Virunum.

Okolo omenjenega svobodnega kmeta so stale neštete množice ljudstva, ki so pričakovale novega vojvodo. Ta je prišel slavnostno oblečen, a preden se je približal knežjemu kamenu, je moral sleči praznjo obleko in jo nadomestiti s kmetiško. V levici je držal palico, z desnico pa je vodil na vrvi lisastega vola ali lisasto kobilo.

Ko je svobodni kmet na knežjem kamenu zagledal bližajočega se vojvodo, se je obrnil proti narodu in vprašal v slovenskem jeziku: »Kdo je tisti, ki se tam približuje?«

Ljudstvo mu je odgovorilo: »Deželni knez je.«

Kmet vpraša dalje: »Ali je pravičen sodnik? Ali mu je mar blagor domovine? Ali je svobodnega stanu? Ali je čestilec in varih prave vere?«

Ljudstvo mu je odgovorilo: »Je in bo vedno!«

Zdaj vpraša zopet kmet: »S kakšno pravico me more pregnati s tega sedeža?«

Odgovor ljudstva se je glasil: »Odkupi ti ga s šestdesetimi vinarji, z lisastima živalima in z obleko, ki jo ima na sebi, tvojo hišo pa oprosti vseh davkov.«

Nato je udaril kmet vojvodo rahlo po licu, opominjajoč ga, da naj bo pravičen sodnik, potem pa je vzel obe živali in se umaknil s kamena. Zdaj je sedel vojvoda na knežji kamen, mahnil z mečem proti vsem štirim stranem sveta in je obljubil, da hoče biti ljudstvu pravičen sodnik.

Medtem je prinesel kmet v klobuku čiste vode. Vojvoda je izpil iz klobuka požirek vode v znak, da se bo zadovoljeval s tem, kar mu bo donajala domača zemlja. Nekatero koroške rodovine so imele baje pravico, da so smele pred ustoličenjem po okolici pleniti in celo požigati. S tem so hotele pokazati, kako bi se gojilo v deželi, če bi ne bilo poglavarja.

Po ustoličenju na knežjem kamenu je odšel novi vojvoda v starodavno gosposvetsko cerkev. Na potu ga je spremljalo ljudstvo in prepevalo slovenske narodne pesmi. V gosposvetski cerkvi je daroval najvišji duhovski dostojanstvenik slovesno sveto mašo, po službi božji pa je blagoslovil novega kneza, ki je imel tedaj še vedno kmetiško obleko na sebi. Zdaj šele se je preoblekel, njegovo kmetiško obleko pa so razdelili med siromake.

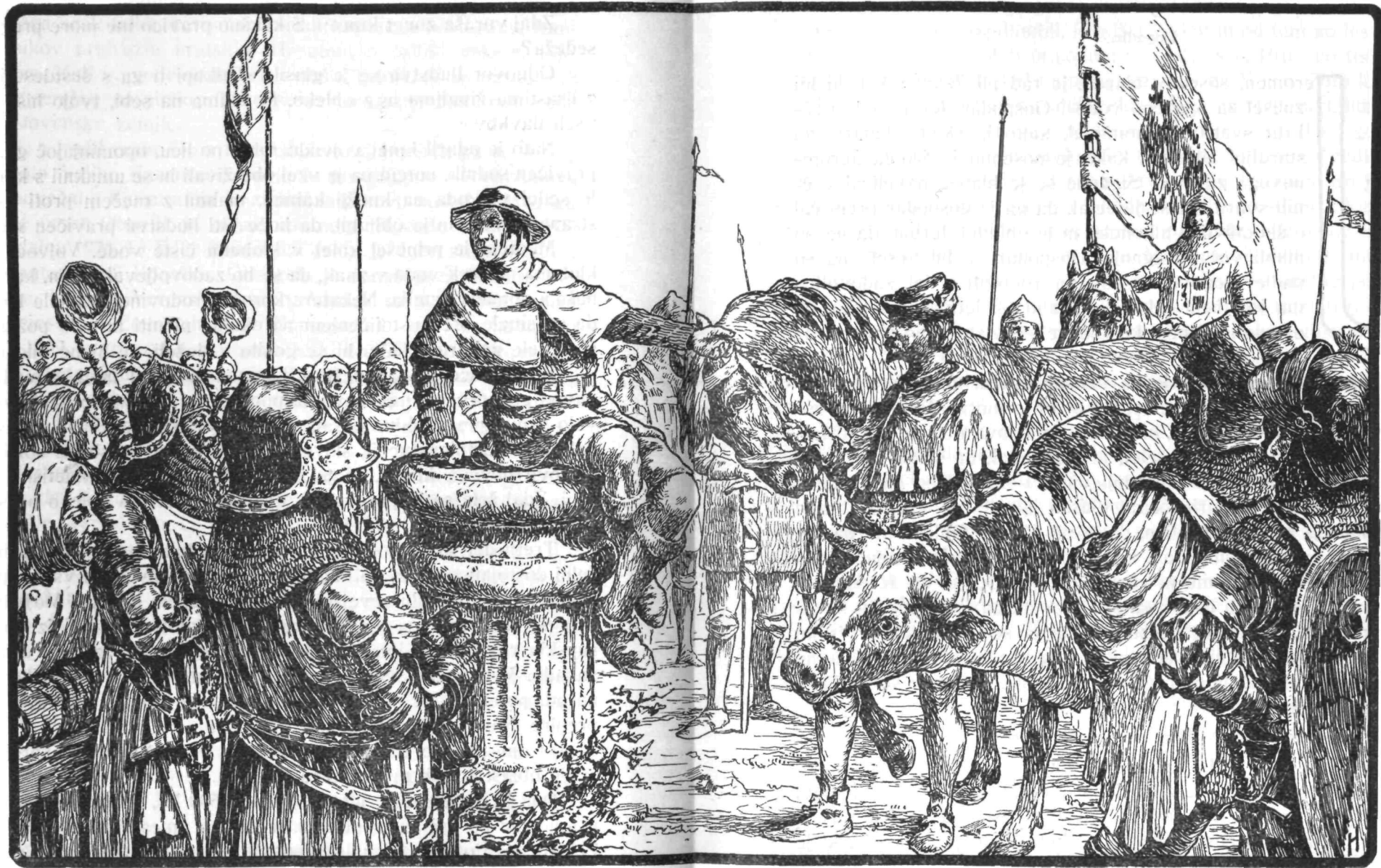
Tretji del slovesnosti je bil obed, pri katerem so stregli najvišji deželni dostojanstveniki, po obedu pa je odšel vojvoda z vsem spremstvom k vojvodskemu stolu severno od gosposvetske cerkve. Vojvodski stol stoji še dandanes na svojem mestu. Sestavljen je tudi iz kamenov virunskih razvalin in ima dva sedeža, enega proti vzhodu, drugega proti zapadu. Vojvoda je sedel na stol; tedaj sta se mu poklonila gospoda in narod, potem pa je potrjeval stare pravice, podeljeval nove in razsojal prepire. Nato je bila slovesnost pri kraju.

Iz opisanih obredov razvidimo, da je pri Slovencih sprejel vojvoda svojo oblast iz rok preprostega ljudstva.

Dne 18. marca 1914. leta je poteklo 500 let, odkar se je vršilo zadnje ustoličenje po opisanem obredu. Tedaj so umestili Habsburžana Ernesta Železnega. Pozneje so na starodavni obred pozabili, in vsa stvar se je izpremenila tako, da so koroški stanovi (zastopniki plemstva, duhovščine in mest) prisegli zvestobo vladarju na Dunaju.

Vojvodski stol na Gosposvetskem polju in knežji kamen (sedaj v celovškem muzeju) pa pričata še dandanes, kako so Slovenci nekdanj umeščali svoje vojvode.

Ustoličenje vojvode na Gosposvetskem polju.

Po H. W. Schmidtovi sliki narisal Dragotin Humek.